

14. Dridze T. M. Prognosechnoe social'noe proektirovanie: teoretiko-metodicheskie i metodologicheskie problemy / Otv. red. d. psihol. n., prof. T. M. Dridze; 2-e izd., ispr. i dop. – M.: Progress, 1994. – 297 s.
15. Zaslavskaja T. I., Ryvkina R. V. Sociologija jekonomicheskoy zhizni: ocherki teorii. – Novosibirsk: Nauka. Sib. otd-nie, 1991. – 448 s.
16. Zaslavskaja T. I. Ot proshlogo k budushhemu. 2-e izd. – Novosibirsk: Sibirskij hronograf, 1998. – 804 s.
17. Zaslavskaja T. I. Sovremennoe rossijskoe obshhestvo. Social'nyj mehanizm transformacii. – M., 2004.
18. Kejzerov N. M. O sootnoshenii grazhdanskoj i politicheskoy kul'tur // Social'no-politicheskie nauki. – 1991. – №7.
19. Kejzerov N. M. Politicheskaja kul'tura socialisticheskogo obshhestva. – M.: Mysl', 1982. – 76 s.
20. Kejzerov N. M. Politicheskaja i pravovaja kul'tura. – M., 1983.
21. Leksin V. N., Shvecov A. N. Municipal'naja Rossija: Social'no-jekonomicheskaja situacija, pravo, statistika: v 5 tt., 12 kn. – M.: Jeditorial URSS, 2000. – 648 s.
22. Lend'jel M. Misceva demokratija u kraji'nah Central'noi' i Shidnoi' Jevropy: monografija / M. Lend'jel. – Uzhgorod: Mystec'ka linija, 2011. – 688 s.
23. Lilleker D. Politicheskaja komunikacija. Ključevye koncepty / Darren Dzh. Lilleker: per. s angl. – Har'kov: Gumanit. centr, 2010. – 300 s.
24. Lokal'naja demokratija: metodicheskoe posobie / A. Belousov, G. Gavrilo, K. Kiselev, pri uchastii S. Ponomareva, L. Prohorovoj, I. Fedorenko; otv. red. G. Golosov. – SPb., 2010. – 79 s.
25. Mal'kovec N. V. Samoorganizacija naselenija kak vazhnejšij faktor jeffektivnosti mestnogo samoupravlenija / N. V. Mal'kovec // Materialy četvertogo naučnogo seminaru «Samoorganizacija ustojčivih celostnostej v prirode i obshhestve». – M.: Nauka, 2000. – S.36–54.
26. Misceva demokratija v Ukraїni: novi standarty / Ukr. nezalezh. centr polit. doslidzh.: M. V. Lacyba, I. M. Lukerija, O. L. Vashhuk–Ogdans'ka. – K.: Agentstvo «Ukraїna», 2013.
27. Muzychenko G. V. Osnovni komponenty miscevoi' demokratii' v suchasnij Ukraїni / G. V. Muzychenko // Trudy Odes. polit. un-ta. – 2002. – Vyp.2 (18). – S.320–323.
28. Naumkina S. M., Zharovceva T. G. Osnovni pidhody do suchasnogo vymiru demokratii' / S. M. Naumkina, T. G. Zharovceva // Aktual'ni problemy polityky: Zbirnyk naukovykh prac' / Kerivnyk avt. kol. S. V. Kivalov; vidp. za vyp. L. I. Kormych. – Odesa: Feniks, 2010. – Vyp.39. – S.17–25.
29. Naumova N. F. Ocenka social'noj stabil'nosti // Global'noe modelirovanie: social'nye processy. – M.: VNIISI, 1984. – S.58–78.
30. Stan lokal'noi' demokratii' v mistah Ukraїny: rol' gromad ta organiv misceвого samovrjaduvannja. Analityčnyj zvit za pidsumkamy vykonannja proektu «Monitoryng dijāl'nosti organiv misceвого samovrjaduvannja u sferi rozvytku lokal'noi' demokratii'» / Pid redakcijeu V. I. Brudnogo, A. S. Krupnyka, O. S. Orlovs'kogo. – Odesa: HOBBIT PLJuS, 2008.
31. Farukshin M. X. Politicheskaja kul'tura obshhestva // Social'no-politicheskie nauki. – 1991. – №4. – S.105.
32. Fedorin V. E., Vonsovič S. G. Koncept lokal'noj demokratii v tranzitologicheskoy paradigme // Vestnik VGU. Serija: Istorija. Politologija. Sociologija. – 2013. – №2. – S.73–80 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/history/2013/02/2013-02-09.pdf>
33. Halij I. A. Sovremennye obshhestvennye dvizenija. Innovacionnyj potencial rossijskih preobrazovanij v tradicionalistskoj srede. – M.: Institut sociologii RAN, 2007. – 298 s.
34. Hlopina A. D. Individual'naja adaptacija k gorodskoj srede: psihologicheskie aspekty // Social'no-jekologicheskie problemy kapitalisticheskogo goroda / Otv.red. O. N. Janickij. – M.: IMRD AN SSSR, 1979.
35. Shomina E. S. Samoorganizacija zhitel'ej na lokal'nom urovne // Faktory razvitiya grazhdanskogo obshhestva i mehanizmy ego vzaimodejstviya s gosudarstvom / Pod red. L. I. Jakobsona. – M.: Vershina, 2008. – 296 s.
36. Almond G. A. Comparative political systems // Journal of Politics. Vol.18, No.3. (Aug. 1956), P.391–409 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://web.unair.ac.id/admin/file/f_23123_CP_Almond.pdf
37. Brooks J. (Can) Modern Local Government (be) in Touch with the People? / Josie Brooks // Public Policy and Administration. – 1999. – Vol.14, №1. – P.45.
38. Burns D. Can Local Democracy Survive Governance? / Danny Burns // Urban Studies. – 2000. – V.37, №5/6. – P.963–973.
39. Campbell A. Into the Mainstream: Local Democracy in Central and Eastern Europe / A. Campbell, A. Coulson // Local Government Studies. – 2006. – Vol.32, №5. – P.543–561.
40. Cities of Europe: public participation in revitalizing of urban environment / ed. by T. Deelstra, O. Yanitsky. – M., 1991.
41. Deutsch K. W. Social Mobilization and Political Development / K. W. Deutsch // The American Political Science Review. – 1961. – Vol.55. – №3. – P.493–514.
42. Elazar D. The Generational Rhythm of American Politics [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.jcpa.org/dje/books/am-ch2.htm>
43. Elazar D. J. Afterword: Steps in Study of American Political Culture // Publius. 1980. Okt.
44. Jesse C. Ribot. Building local democracy through natural resource interventions [Elektronnyj resurs] / C. Jesse // An Environmentalist's Responsibility. – Rezhym dostupu: http://pdf.wri.org/building_local_democracy.pdf.
45. Marcou G. Postface Essay on the Slarification of Some Key Concepts and Methodical Problem / Gérard Marcou // Decentralization and Local Democracy in the World: First Global Report 2008: United Cities and Local Governments, The World Bank. – 2008. – P.305–313.
46. Reisinger W. The Renaissance of a Rubric: Political Culture as Concept and Theory // International Journal of Public Opinion Research. – 1995. – Vol.7. – №4. – P.328–352.
47. Soós G. Introduction / G. Soós, V. Zentai // Faces of Local Democracy. Comparative Papers from Central and Eastern Europe / ed. G. Soós, V. Zentai. – Budapest: OSI-LGPSRI, 2005. – P.1–12.
48. Stone C. N. Regime Politics Governing Atlanta, 1946–1988 / Clarence N. Stone. – Lawrence: University Press of Kansas, 1989. – 314 p.
49. Stone C. N. Urban Regimes and the Capacity to Govern: A Political Economy Approach // Journal of Urban Affairs. – 1993. – Vol.15, №1. – P.1–28.
50. Whalen H. Ideology, Democracy and The Foundations of Local Self-Government / Hugh Whalen // The Canadian Journal of Economics and Political Science. – 1960. – Vol.26. – Iss.3. – P.377–395.

Tsumariiev M. I., Deputy Director, Kirovohrad Institute under Private Joined-Stock Company «Private Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management» (Ukraine, Kropyvnytskyi), zumar_ua@ukr.net

The place of culture of local democracy in the political science literature of the second half of the 20th and early 21st century

The principal objective of this work is to analyze the field of research and studies on culture of local democracy. On close inspection of some political and sociological studies on cultural and political aspects of local democracy it was seen that its development have a direct link with civil traditions, democratic values and people's beliefs, and their ability to establish different civil society institutions. It is defined that cultural sense is the systemically important factor of local democracy. The author also points out that culture of local democracy is a specialized sphere of culture that is directly tied to the reproduction of the relations between the subjects in the operation of local democracy.

In order to define the main characteristics of phenomenon under study the author used general scientific methods of analysis and synthesis as well as the structural and functional approach.

Implementation in the current context of the traditions and practices of modern direct democracy, self-organization of civil society can serve as a starting point for later studies on culture of local democracy.

Keywords: civil society, self-organization, local democracy, local political culture, culture of local democracy.

* * *

УДК 94(477)«1953/1964»:378

Лук'яненко О. В.,
кандидат історичних наук, ст. викладач,
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка
(Україна, Полтава), lukyanyenko.ov@gmail.com

«КАРИКАТУРНІ ВІЙНИ» В ОСВІТЯНСЬКІЙ ПРЕСІ УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ» (1953–1964 РОКИ) (Ч.8)

Ілюструються акценти, що їх розставляла для освітян УРСР профільна преса періоду деєталізації (1953–1964 рр.) у сфері міжнародної політики крізь специфічну форму впливу на свідомість – карикатури. Застосування методу контент-аналізу дозволило проілюструвати тлумачення викладачами та студентами вищих світового порядку та оцінки подій на міжнародній арені; виявити змістову участі освітян у «холодній війні». Розвідка написана у межах

науково-дослідної роботи кафедри культурології ПНПУ імені В. Г. Короленка «Регіональні виміри повсякденної культури України XVIII–XX століть».

Ключові слова: повсякдення, міжнародна політика, карикатура, вища педагогічна школа, десталінізація.

Один із серпневих випусків «Радянської освіти» на останній сторінці презентував освітянам карикатуру В. Подтягіна «Від ворот – поворот» (одразу зауважимо вплив російської мови, що виявився навіть в орфографічно неправильному написанні назви малюнка, коли автор чи то заради збереження ритму, чи в силу засилля русифікації знехтував виключенням з правила чергування голосних у групі –оро–).

На малюнку у правому кутку був зображений кремезний дуб, який вітям губився у вишині, а корінням ухпив глибоко у землю. На товстому стовбурі були викарбувані три літери – НДР (Німецька Демократична Республіка). Уверх по схилу до дерева по брудові на траву сунули чотири свині, бризкаючи слиною. На одній був чорний циліндр, а на спині теліпався меч у піхвах. Друга свиня у німецькому шоломові тягла високо піднятий штандарт Третього рейху – свастику з орлом на ній. На спині поверх слова «Агресія» на тварині була одягнена кобура з пістолетом. Третя паця лізла до дерева у широкополий шляпі з гранатою замість сережки у вусі, маючи надпис «Диверсія» на собі. Четверта, маркована як «Шпигунство», стояла найближче у французькому береті та з фотоапаратом, що висів на шиї. Свині уперлися рилами у величезну книгу з назвою «Мирний договір», яку між ними та деревом НДР тримала гігантська павиця. Зверху над карикатурою містилася цитата з виступу М. Хрущова по радіо і телебаченню від 7 серпня 1961 р.: «Імперіалісти тільки і помишляють про те, як би розширити цю лазівку, як би розхитати німецьку Демократичну Республіку, а їм кажуть: «Стійте, панове, ми добре знаємо, чого ви хочете, чого ви добиваєтесь, ми підпишемо мирний договір і вашу лазівку в НДР закриємо» [1].

Карикатура змальовувала ситуацію, що склалася на міжнародній арені у ході намагань СРСР закріпити офіційний поділ Німеччини після Другої світової війни. Микита Хрущов ще у 1958 році висунув ідею зробити Західний Берлін вільним містом [2]. Очевидно, малюнок В. Подтягіна, який вийшов всередині червня, став результатом зустрічі радянського лідера з американським президентом Д. Ф. Кеннеді у Відні 4 червня 1961 р. На саміті прем'єр Хрущов продовжив розігрувати німецьку карту. Ще восени 1960 р. він направив листа Кеннеді, у якому зауважував, що СРСР був готовий продовжувати докладати зусилля, «спрямовані на вирішення ... врегулювання німецького питання через найближчий укладення мирного договору» [3]. У травні 1961 р. Хрущов тиснув на американців у питанні «ліквідації небезпечного джерела напруженості в самому центрі Європи» (як визначалося існування ФРН та НДР) [4]. Безумовно, узаконення «двох Німеччин» на повоєнному європейському просторі було відкинуте Заходом. Тому на згадуваній віденській зустрічі Хрущов пригрозив сепаратним мирним договором зі Східною Німеччиною. Це означало, що доступ у Західний Берлін для колишніх союзників був би можливий тільки за погодженням з урядом НДР. Цей доступ, який існував до того у трьох Великих шосе і повітряного коридору для американців, британців та французів разом із мешканцями ФРН,

карікатурно висміювався у вигляді намагань свиней–шпигунів пролізти до дуба–НДР). Освітянам нав'язували думку, що Країна Рад з мирним договором виступала найбільшим миротворцем. Хоча насправді під час зустрічі двох світових лідерів в австрійській столиці на зауваження Кеннеді про те, що настійлива позиція СРСР може привести до військового зіткнення, Хрущов відповів: «Якщо так, то краще нехай буде війна зараз, ніж тоді, коли з'являться страшніші види зброї» [2]. Іронічні картинки вкотре однобоко представляли світ великої політики, яка стояла на порозі Другої Берлінської кризи. Зауважимо, що жодним чином не змальовувалося зведення у серпні 1961 р. Берлінського муру. Натомість подальші події знайшли відображення у творчості українських освітян.

На початку жовтня А. Гуцол запропонував широкому загалові поглянути на німецьку проблему крізь власну карикатуру «Боннські мелодії» [5]. В кутку кімнати на стільці перед фортепіано сидів самовдоволений німець у піхотному шоломові штальхельм з обламаними рогами. На рукаві його сорочки, яку він засукав до ліктя, було зображення свастики. Довгими худими волохатими руками він незграбно натискав на клавіші. Риси обличчя «музиканта» доволі нагадували тодішнього канцлера ФРН Конрада Аденауера. Перед виконавцем на пюпітрі стояв нотний лист. Замість скрипкового знаку можна було розгледіти стилізований символ долара «\$» – натяк на залежність Західної Німеччини від геополітичного супротивника Радянського Союзу. Під ним у якості ключового знаку знову з'являлася нацистська свастика. Нотний стан із чотирьох ліній мав лише чотири четвертні ноти «Боннської мелодії»: до, ре, мі та фа. Кожна з них була початком звинувачення Західної Німеччини: ДО–строкове звільнення військових злочинців, РЕ–ванш, МІ–літаризм, ФА–шизм. Позаду музичного інструмента рядком стояли 6 боєголовок. З лівої стіни над музикантом схилився портрет Гітлера у парадному мундирі. Фюрер посміхався напівбеззубим ротом, а з–під портрета стирчала рука з указкою, ніби диригуючи Аденауеру. Сама назва карикатури відсилає до подій майже десятилітньої давнини – підписання Боннсько–Паризької конвенції у травні 1952 р. між США, Францією та Великобританією з одного боку та Західною Німеччиною з іншого, що означувало припинення окупації союзниками [6] та входження її НАТО [7]. Наявність боєголовок та гри слів у нотах не випадкова. Згідно з переконанням Л. Безіменського, керівництво бундесверу робило атомну зброю «альфою та омегою» нових збройних сил. Для цього неодноразово влаштовувало навчання німецьких офіцерів у США. Зокрема, у форті Блісс та Хентсвілл упродовж 1956–1957 років навчалися кадрові офіцери обслуги гармат та з ракетами середнього радіуса дії «Матадор» [8]. Це ще одне пояснення прив'язки до долара, окрім того, що в офіційному ідеологічному дискурсі не лише СРСР, але й Східної Німеччини її західну посестру називали «колонією США», а канцлера Аденауера – «колоніальним управителем» [9]. Використання нот також критично змальовувало кроки західнонімецької влади. «ДО» – у наших попередніх ми вже описували карикатури освітян, які засуджували дострокове звільнення військових злочинців у НДР на сприяння союзницької адміністрації [10]. «РЕ» – легко

пояснюється у духові радянської пропаганди щодо бажання західної Німеччини мати реванш після війни та на базі рудного басейну Руру відробити власну економічну базу, випередивши Англію та Францію й порівнявшись із США. Принаймні, у «відлигу» таку позицію озвучував історик Л. Безіменського: «Програма реваншу схожа на айсберг, який висовується з води лише на третину або чверть. Але і та частина Боннського «айсберга», яка вже висунулася з вод політичної демагогії, дає достатнє уявлення про те, якими є апетити західнонімецьких політиків» [8]. «МІ» – безперечно, пов'язаний з відновленням військових сил країни не без допомоги членів НАТО у період, який самі німецькі військові історики охрестили стадією планування оборонного внеску ФРН [11, с. 2]. «ФА» – звертає до усталеного звинувачення західних німців у реанімації нацизму (для радянської людини цей термін підмінили терміном «фашизм»), не забуваючи наголошувати на шкідливості його націоналістичної складової. Хоча, як свідчить історія, Й. Сталін сам не гребував розігрувати карту національного німецького питання на початку 1950-х років з метою утворення єдиної німецької держави, лояльною до східного комуністичного сусіда [12]. Поява цієї карикатури восени 1961 р. була, скоріше за все, спробою показати, що всі дії СРСР у Східному Берліні та зведення не залізної – ідеологічної – завіси, а залізобетонної стіни, були лише відповіддю на рішення, прийняті ворогуючим військово-політичним блоком за десять років до Другої Берлінської кризи.

У періодичній пресі спостерігалось майже чотири-місячне загиштя у публікації карикатур на міжнародні теми, аж до появи малюнка В. Подтягіна «Гриб в АТОМаті» в кінці лютого 1962 р. На темному тлі до залу з-за куліси виходив англієць з широким обличчям, що розпалалося в улесливій посмішці. Це був класичний образ неповороткого англійського аристократа з бакенбардами, із подвійним підборіддям, одягненого у класичний костюм-тройку. Через праву руку в нього був перекинутий білий рушник, на краю якого можна було легко вгадати обриси британського прапора. В руках він тримав величезну таріль із надписом «Острів Різдва». Те, що це не тогочасний прем'єр Великобританії Гарольд Макміллан свідчить повна відсутність бодай найменшого портретного збігу, навіть з огляд на те, що це політичний шарж. У правому нижньому кутку на повен зріст біля столу, застеленого білою скатертиною, стояв чоловік у фракові з козячою борідкою та окулярами – типовий стиль змалювання дядечка Сема – уособлення США (повна портретна протилежність тогочасного американського лідера Д. Ф. Кеннеді). На столі перед ним був розгорнутий папірець з надписом: «Надаю полігон в Неваді для Англії. US». Аби договір не впав зі столу, його придавили солянкою у вигляді стабілізатора атомної бусоловки. Дядечко Сем з ехидною посмішкою трусить зарядом бомби над тарількою, ніби солить страву у ній, від чого до стелі піднімається гриб ядерного вибуху. Над малюнком присутня цитата «із газет»: «Уряди США і Англії прийняли рішення провести в різних місцях серію атмосферних випробувань ядерної зброї. Англія для цієї мети передає США острів Різдва» [13].

Малюнок, як і попередній, поєднував минуле й відомо авторів сучасність. Так, документ на столі

з правом проведення ядерних випробувань Англією стосувався подій п'ятирічної давнини. Тоді, 19 липня 1957 р., у штаті Невада уряди двох держав провели операцію «Plumbbomb», або ж «Свинцева бомба». У ході неї на висоті шести кілометрів військові випробували ядерну плутонієву бусоловку. Вибух силою трохи більше двох кілотонн у тротиловому еквіваленті став відомий під кодовим ім'ям «Джон» [14, с. 296]. Карикатурист же висміював американські дії у Тихому океані. Справді, у 1962 р. уряд США підписав договір про проведення випробувань на атолі Кіритіматі, відомому як острів Різдва, що тоді належав Великій Британії. Упродовж 1962 р. американці провели за різними даними від 22 до 36 вибухів водневої бомби різної потужності в районі згаданих островів [15, р. 12–13; 16]. Правда, операція «Домінік» розпочалася лише 25 квітня – за два місяці до виходу карикатури українського освітянина. Та упродовж лютого не відбувалося суттєвих подій, пов'язаних із випробуваннями зброї. Президент Кенеді оголосив про атмосферні випробування ще 2 листопада 1961 р. [17]. Це призвело до двомісячних безрезультатних перемовин США, Британії та СРСР з ядерного питання [18, р. 64]. А це утворює у думці, що ця ілюстрація була радше ідеологічним флеш-беком з метою показати агресивний Захід на тлі мирного Союзу. Тим паче, що американці для себе пояснювали початок випробувань на тихоокеанському острові виключно відповіддю на дії СРСР з 59 ядерних випробувань, що привели до появи в арсеналі Країни Рад «Цар-бомби» [19, р. 58]. Тому вкотре Союз за ширмою боротьби за роззброєння ховав нарощування власних мілітарних м'язів. Освітяни ж повинні були сприяти нарощуванню м'язів ідеологічних, які, мов корсет, підтримували імідж СРСР.

Список використаних джерел

1. Подтягін В. Від ворот – поворот // Радянська освіта. – 16 серпня 1961. – №65. – С.4.
2. Славутинская И. США, ты помнишь наши встречи... Профиль. 19.11.2001. – http://www.profile.ru/arkhiv/item/42550-items_6338
3. Message From Chairman Khrushchev to President-elect Kennedy Moscow, November 9, 1960. American Foreign Policy: Current Documents, 1960, p.476. – <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d1>
4. Telegram From the Department of State to Secretary of State Rusk at Geneva Washington, May 16, 1961 – Kennedy Library, National Security Files, Countries Series, USSR, Khrushchev Correspondence. – <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d15>
5. Гуцол А. Боннські мелодії // Радянська освіта. – 7 жовтня 1961. – №80. – С.4.
6. Convention on relations between the Three Powers and the Federal Republic of Germany (Bonn, 26 May 1952). – https://www.cvce.eu/content/publication/2003/10/1/b1885d93-c91a-4fa7-80bd-e1d3b3171b87/publishable_en.pdf
7. Paris Agreements, 23 October 1954 I. Four Power Conference – Paris, 23 October 1954. – <http://www.fransamaltongvongeusau.com/documents/d12/h2/2.2.5.pdf>
8. Безыменский Л. А. Германские генералы – с Гитлером и без него. – Москва: Мысль, 1964. – http://artofwar.ru/k/kamenew_anatolij_iwanowich/jaotdalprikazirasstreljajukazhdogoktoskazhetlishxs_lowokritiki.shtml
9. Бетмакаев А. М. Метаморфозы Восточной Германии на пути к восточногерманской идентичности. В. Ульбрихт и отношения между ГДР и СССР в 1949–1964 гг. – <http://hist.asu.ru/aes/gdr/btmkv.htm>
10. Лук'яненко О. В. Україна–Росія–Світ: Бермудський трикутник у світогляді освітян повоєнних педагогічних інститутів

УРСР. Jahrbuch der V. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2014 Herausgegeben von Olena Novikova, Peter Hilkes, Ulrich Schweier. Verlag Otto Sagner. – München – Berlin, 2015. – S.484–500.

11. Глазунов Н. Бундесвер и НАТО. История создания и развития вооруженных сил ФРГ (1955–1978). – Москва, 1979. – 272 с. – <http://www.istmira.ru/istnovei/istoriya-sozdaniya-i-razvitiya-vooruzhennykh-sil-fr/>

12. Крюков А. Н. Германо–французские отношения в 1949–1969 гг.: от конфронтации к сотрудничеству. Конфликт и консенсус // Политика и общество. – 2012. – №4 (88). – С.126–130. – http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=18312

13. Подтягин В. Гриб в АТОМаті // Радянська освіта. – 21 лютого 1962. – №15. – С.4.

14. Фейгин О. Лучи смерти: Из истории геофизического, пучкового, климатического и радиологического оружия. – Москва: Альпина Паблишер, 2013. – 432 с.

15. United States Nuclear Tests – By Date. 59 p. – <https://fas.org/nuke/guide/usa/nuclear/209chron.pdf#search=%22Tanana%20nuke%22>

16. Operation Dominic Nuclear Tests 1962. USAF Lookout Mountain Laboratory, Hollywood, California. US Department of Energy Albuquerque Operations Office, US Department of Defense. C. P. Demos, March, 1998. – <https://archive.org/details/OperationDOMINICNuclearTests1962>

17. New York Times Chronology. November 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. – <https://www.jfklibrary.org/Research/Research-Aids/Ready-Reference/New-York-Times-Chronology/Browse-by-Date/New-York-Times-Chronology-November-1961.aspx#Week1>

18. Hampson Fen Osler, Hart Michael. Multilateral Negotiations: Lessons from Arms Control, Trade, and the Environment, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1995. – 421 p.

19. Walter J. Boyne Big Bang. Air Force Magazine. December 2012. – P.57–61. – <http://www.airforcemag.com/MagazineArchive/Documents/2012/December%202012/1212bang.pdf>

References

1. Podtjagin V. Vid vorot – povorot // Radjans'ka osvita. – 16 serpnja 1961. – №65. – S.4.

2. Slavutinskaja I. SShA, ty pomnish' nashi vstrechi... Profil'. 19.11.2001. – http://www.profile.ru/arkhiv/item/42550-items_6338

3. Message From Chairman Khrushchev to President-elect Kennedy Moscow, November 9, 1960. American Foreign Policy: Current Documents, 1960, p.476. – <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d1>

4. Telegram From the Department of State to Secretary of State Rusk at Geneva Washington, May 16, 1961 – Kennedy Library, National Security Files, Countries Series, USSR, Khrushchev Correspondence. – <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d15>

5. Gucol A. Bonns'ki melodii // Radjans'ka osvita. – 7 zhovtnja 1961. – №80. – S.4.

6. Convention on relations between the Three Powers and the Federal Republic of Germany (Bonn, 26 May 1952). – https://www.cvce.eu/content/publication/2003/10/1/b1885d93-c91a-4fa7-80bd-e1d3b3171b87/publishable_en.pdf

7. Paris Agreements, 23 October 1954 I. Four Power Conference – Paris, 23 October 1954. – <http://www.fransamalingvongeusau.com/documents/dl2/h2/2.2.5.pdf>

8. Bezymenskij L. A. Germanskie generaly – s Gitlerom i bez nego. – Moskva: Mysl', 1964. – http://artofwar.ru/k/kamenew_anatolij_ivanovich/jaotdalprikazirasstreljajukazhdogoktoskazhetlishxs_lowokriitki.shtml

9. Betmakaev A. M. Metamorfozy Vostochnoj Germanii na puti k vostochnogermanskoj identichnosti. V. Ul'bricht i otnoshenija mezhdru GDR i SSSR v 1949–1964 gg. – <http://hist.asu.ru/aes/gdr/btmkv.htm>

10. Luk'janenko O. V. Ukrai'na–Rosija–Svit: Bermuds'kyj trykutnyk u svitlogladi osvitanj povojennyh pedagogichnyh instytutiv URSR. Jahrbuch der V. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2014 Herausgegeben von Olena Novikova, Peter Hilkes, Ulrich Schweier. Verlag Otto Sagner. – München – Berlin, 2015. – S.484–500.

11. Glazunov N. Bundesver i NATO. Istoriya sozdaniya i razvitiya vooruzhennyh sil FRG (1955–1978). – Moskva, 1979. – 272 s. –

<http://www.istmira.ru/istnovei/istoriya-sozdaniya-i-razvitiya-vooruzhennykh-sil-fr/>

12. Krjukov A. N. Germano–francuzskie otnoshenija v 1949–1969 gg.: ot konfrontacii k sotrudnichestvu. Konflikt i konsensus // Politika i obshhestvo. – 2012. – №4 (88). – S.126–130. – http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=18312

13. Podtjagin V. Gryb v АТОМаті // Radjans'ka osvita. – 21 ljutogo 1962. – №15. – S.4.

14. Fejgin O. Luchi smerti: Iz istorii geofizicheskogo, puchkovogo, klimaticeskogo i radiologicheskogo oruzhija. – Moskva: Al'pina Publisher, 2013. – 432 s.

15. United States Nuclear Tests – By Date. 59 p. – <https://fas.org/nuke/guide/usa/nuclear/209chron.pdf#search=%22Tanana%20nuke%22>

16. Operation Dominic Nuclear Tests 1962. USAF Lookout Mountain Laboratory, Hollywood, California. US Department of Energy Albuquerque Operations Office, US Department of Defense. C. P. Demos, March, 1998. – <https://archive.org/details/OperationDOMINICNuclearTests1962>

17. New York Times Chronology. November 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. – <https://www.jfklibrary.org/Research/Research-Aids/Ready-Reference/New-York-Times-Chronology/Browse-by-Date/New-York-Times-Chronology-November-1961.aspx#Week1>

18. Hampson Fen Osler, Hart Michael. Multilateral Negotiations: Lessons from Arms Control, Trade, and the Environment, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1995. – 421 p.

19. Walter J. Boyne Big Bang. Air Force Magazine. December 2012. – P.57–61. – <http://www.airforcemag.com/MagazineArchive/Documents/2012/December%202012/1212bang.pdf>

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer in Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

«Caricature wars» in the educational media of the Ukrainian SSR of the «thaw» period (1953–1964) (P.8)

The article illustrates the accents that profile press of the period of de-Stalinization (1953–1964) was arranging for teachers of the Ukr-SSR in the sphere of international politics through a specific form of influence on consciousness – cartoons. Application of the method of content analysis helped to illustrate the interpretation of teachers and students of higher educational institutions of the world order and their evaluation of developments in the international arena; as well as to identify meaningful participation of teachers in the «cold war». The paper is written within the research work «Regional dimension of the everyday culture of Ukraine of XVIII–XX centuries» of the Department of Cultural Studies of PNP.

Keywords: Every-day life, international politics, caricature, higher pedagogical school, de-Stalinization.

* * *

УДК 94:323(=411.16)(569.4)«1919/1923»

Зайченко І. А.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та державного управління, Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Україна, Вінниця), i.osipovich@donnu.edu.ua

СОЦІОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ ЄВРЕЇВ–ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ТРЕТЬОЇ АЛІЇ У ПАЛЕСТИНИ

Аналізується проблема імміграції євреїв під час третьої алії 1919–1923 рр. і шляхи їх соціокультурної адаптації в Єрець–Ізраїль. Відсутність комплексних робіт, які б демонстрували специфіку імміграції та абсорбції євреїв у цей період, а також значення цих процесів у сенсі формування основ майбутньої Держави Ізраїль, зумовили звернення автора до цієї проблеми.

На основі загальних та спеціально-історичних методів (статистичний, історико-порівняльний, ретроспективний, метод екстраполяції тощо), автор дійшов таких висновків. Чисельне збільшення єврейської громади, особливо під час третьої алії, дозволило сіоністам успішно реалізувати проект «єврейського національного осередку». Сформований у цей період комплекс проблем і протиріч зі старим іщувом знаходить відображення в житті сучасного Ізраїлю. Завдяки участі у господарському та політико-адміністративному житті Палестини сталася трансформація статусу і традиційної свідомості євреїв як громади на національній.

Ключові слова: третя алія, імміграція, кібуцинський рух, соціокультурна адаптація, іщув, «єврейський національний осередок».